

TÜSİAD 48. GENEL KURUL TOPLANTISI AÇILIŞ KONUŞMASI
TUNCAY ÖZİLHAN, YÜKSEK İSTİŞARE KONSEYİ BAŞKANI
18 OCAK 2018, İSTANBUL

EBRD'nin Değerli Başkanı, Sayın Başkan, Sayın Divan, TÜSİAD'ın Değerli Üyeleri, Sayın Basın Mensupları, TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanlık Divanı adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sözlerime başlamadan önce TÜSİAD'ın ilk başkanı, değerli büyüğümüz, seçkin iş adamı, sivil toplum gönüllüsü, mümtaz şahsiyet, Feyyaz Berker'i saygı, özlem ve rahmetle anıyorum.

Değerli konuklar,

Yeni bir yıla iç politikadan ekonomiye, uluslararası ilişkilerden dünya ekonomisine, yine yoğun bir gündemle girdik.

Bu yüklü gündemde dikkatimiz bir dizi güncel tartışmaya yoğunlaşıyor olsa da, bu konular hep aynı temel sorunlardan kaynaklanıyor. Bunları kökünden çözmedikçe sürekli olarak farklı kılıklarla karşımıza çıkıyorlar.

Bu nedenle ben bugün bu yapısal konuları bir kez daha dikkatinize getirmek ve bunların çözümü için toplumsal mutabakat çağrısı yapmak istiyorum.

Neredeyse bütün konuşmalarımda vurguluyorum: dünyanın ekonomik ve siyasi yapısında önemli değişimler yaşanıyor.

Adeta dünyanın ekonomik ve siyasi karkası değişiyor.

Küresel sistem tartışmaları tüm ülkelerdeki karar vericileri derinden etkiliyor.

Liberal demokratik düzenin eşitlik ve adalet getirmediği, sadece batının emperyalist politikalarına hizmet ettiği iddiaları birçok ülkede güç kazanıyor.

Dünyanın ağırlık merkezi batıdan doğuya doğru kayıyor.

Bu sadece ekonomik güç açısından değil, siyasi ve askeri güç açısından, hatta kültürel açıdan da geçerli.

Kültür ve inanç sistemleri olarak batının hegemonyası zayıflıyor, doğunun değerleri giderek yükseliyor.

Geçen sene dünyada en hızlı büyüme sağlamış ülkelerin pek azında liberal ekonomi ve politika ilkelerinin geçerli olduğunu görüyoruz.

Çin, devlet güdümündeki ekonomilerin, bir gün mutlaka çökeceği inancını yerle bir etti.

Liberal demokrasi, hukuk devleti ve piyasa ekonomisinin tüm dünyaya barış ve refah getireceği beklentisinin boş çıktığını itiraf etmek durumundayız.

Dünyanın ekonomik ve siyasi güç dengelerinin yeniden oluştuğu, adeta tektonik değişimlerin yaşandığı bu çağda, değişimin hızına ayak uydurabilmek için ülkelerin hızlı ve etkin karar alması gerekiyor.

Değişime uyum sağlamak ve değişimin geniş kitleleri etkileyen sonuçlarıyla başa çıkmak için birçok ülkede, güçlü liderler dönemine girildiğini görüyoruz.

Peki bu durum liberal değerleri anlamsızlaştırıyor mu?

Buna benim cevabım net.

Eğer uzun dönem eğilimleri açısından bakıyorsak - ki sadece kendi çıkarımızı değil çocuklarımızın, torunlarımızın geleceğini düşündüğümüzde mutlaka uzun dönemli bakmamız gerekiyor- çoğulcu, özgürlükçü, demokratik rejimler dünyada refah ve barışı sağlamakta açık ara önde.

Brookings Enstitüsü'nden Homi Kharas'ın yaptığı hesaplamalara göre 1950'de orta sınıf dediğimiz kesim dünya nüfusunun %10'u bile değildi.

Dünyada demokratik yönetimlerin çoğalmasıyla bu oran yükselerek %50'ye dayandı.

Zenginleşen nüfusun belli bir bölümü Çin gibi otoriter yönetimlerde görülse de, yoksulluktan kurtulan nüfusun üçte ikisinin demokratik ülkelerde olduğunu akıldan çıkartmamak gerekiyor.

Fakat, küreselleşme ekonomik ve sosyal alanlarda farklı sonuçlar da yarattı.

Dünya genelinde gelir artsa da gelirin dağılımı her zaman adaletli olmadı.

Toplumun tepesindeki en zengin kesimler büyümenin nimetlerinden daha fazla yararlandı.

Gelişmiş ülkelerde sağ popülizmin yükselmesi de bu durumun sonucunda ortaya çıktı.

2008 krizinin ardından bozulan gelir dağılımı, düşen gelirler, artan işsizlik, yoksulluk ve yok olan umutlar, geniş kitleleri mevcut siyasetçilerden uzaklaştırıp alternatif söylemlere yaklaştırdı.

2016'da tartışmaya başladığımız yükselen popülizm 2017'de norm haline geldi.

Brexit oylaması ve Trump'ın seçilmesi sağ popülizmin birçok ülkede nasıl güçlendiğini gösteriyor.

Günümüzde ABD, Rusya, Çin, Hindistan, Macaristan, Filipinler gibi ülkelerde güçlü popülist liderler iş başında.

Kalabalık halk kitlelerini arkasına almış olan bu liderler, buldukları ülkenin kültürel kodlarına uygun olarak zenginleri, yabancı ülkeleri, göçmenleri düşmanlaştırarak siyaset yapıyorlar.

Oysa ki, bozulan gelir dağılımı, düşen gelirler, artan işsizlik, derinleşen yoksulluk, toplumsal değerlerdeki çürüme ve yozlaşma, birilerini "düşman" ilan edince ortadan kalkmıyor.

Düşman ilan edilen kesimlere karşı geniş halk kitlelerini seferber etmek, hiçbir sorunu çözmüyor.

Sorunlar, teknolojik ilerleme ile gün geçtikçe daha da karmaşık hale geliyor. Çözüm, yine ve ancak demokrasi içinde mümkün.

Ekonomik ve sosyal dönüşümler arasındaki uyumsuzluk, dünya için olduğu kadar Türkiye için de geçerlidir.

1980 sonrasında, Türkiye önemli sosyal değişimler geçirdi. Bu değişimlerin başında kentleşme vardır.

1950'lerden 1980'lere kadar kent nüfusu toplumun %25'iydi.

1980 sonrasında kent nüfusu çok hızlı arttı.

Toplumun %70'i kentlerde yaşar hale geldi.

Son 35 yılda kent nüfusu yaklaşık 40 milyon artarken köy nüfusu 8 milyon civarında azaldı.

Bu değişim, toplumsal hayatın her alanını köklü biçimde etkiledi.

Sosyolojideki bu değişikliğe ekonomik ve siyasi hayatın ayak uydurması gerekir.

Sosyolojideki değişime, iş hayatı ve siyasi partiler uzun süre direnemez.

Er ya da geç, şöyle ya da böyle, bu uyum sağlanmak durumundadır.

Türkiye, hem kendi içinde, hem küresel düzeyde meydana gelen değişimi iyi tahlil etmeli.

Hala eskiyi geri getirmeye çalışmak, günün gerçekleri ile uyumlu olmadığı için yapılabilir değil.

Eski sistemi yeniden kurmaya çalışmak, başarısızlık ve hayal kırıklığı doğurur.

Yapmamız gereken şey, Türkiye'nin bu değişime uyum göstermesini sağlamak.

Değişime alışmak, ayak uydurmak mecburiyetindeyiz.

Her şeyden önce, siyasi partiler - iktidarıyla, muhalefetiyle - bu değişimi doğru okumak, bir gelecek vizyonu ortaya koymak, Türkiye'nin temel sorunlarına çözüm üretmek ve toplumu geleceğe hazırlayacak projeler üretmek durumunda.

Geleceğe ilişkin beklentilerin ve umudun olmadığı bir coğrafya, kendi içinde kavgaya tutuşur.

Toplum karşıt kamplara ayrışır.

Çözümsüzlüğün ve ümitsizliğin sorumluluğu karşı kampa yıkılır.

Bu sürecin, hiç kimsenin tercih etmeyeceği bir durumla sonuçlanmaması için, herkes üstüne düşeni, bugün yapmalı.

İktidar tüm toplumu kucaklamalı, muhalefetin önünü açmalı, sorunlarımızı beraberce aşmak için, daha iyiyi hep beraber bulmak için topluma tartışma ortamı sağlamalı.

Muhalefet yapıcı projelerle halka umut aşılamalı.

Türkiye'nin temel sorunlarının çözülmesi için tüm toplum net bir vizyon altında kenetlenmeli.

Vizyonun hayata geçirilmesi için iki şey gereklidir: güçlü siyasi liderlik ve bu vizyonun farklı alanlarda nasıl hayata geçirileceğinin iyi biçimde somutlaştırılması.

Vizyonun aşağı doğru uygulanması için farklı kesimlerin bir araya gelmesi, daha fazla istişare yapılması, toplumun tamamının harekete geçmesi gerekir.

%51'in onayı değil, %100'ün katılımı hedeflenirse, üstesinden gelinemeyecek problem kalmaz.

Değerli konuklar,

Konuşmamın devamında, daha önce de çeşitli kereler gündeme getirmiş olduğum temel problemlerimizi bir kez daha sıralamak istiyorum.

Önce ekonomi ile başlayalım.

2016 yılındaki hain darbe girişiminin ardından Türkiye ekonomisi toparlanmaya devam ediyor.

Son dönemde elde edilen yüksek büyüme hızına rağmen, ekonomide yapısal sorunlar var.

Sorunlar karşısında nihai çözüm yerine geçici önlemlerle yetiniliyor.

1990'lardaki ekonomik sorunlarımız adeta bir bir geri dönüyor.

TL'nin değerinde yine aşırı dalgalanmalar yaşanıyor.

Fiyat istikrarını sağlamak bir yana, enflasyonu %10'un altında tutmakta zorlanıyoruz.

Cari açık, yeniden Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın %5'lerine doğru tırmanışta.

2000'li yıllarda makroekonomik istikrarı sağlamakta en etkili politikalardan biri olan bütçe disiplini eskisi gibi değil; bütçe dengesinde bozulma eğilimi başladı.

Doğrudan yatırımlar 10 sene önceki seviyenin yarısına düştü.

Türkiye'nin toplam net borç stoku Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nın üçte birine dayanmış durumda.

Özel sektörün yurtdışı borçları 235 milyar dolara ulaştı. Hanehalkları bile artık daha borçlu.

Kredi Garanti Fonu sayesinde geçen sene bankalar reel sektörü finanse etmiş; bu sayede büyüme hızlanmıştı.

Fakat kredi artış hızı artık reel olarak durma noktasına geldi.

Artık bankacılığın reel sektörü destekleme imkanının kalmadığı yorumları yapılıyor.

Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek de, bankaların büyümeyi finanse etme kapasitesinin azaldığına dikkat çekiyor.

Büyüme, kredi genişlemesine, krediler de yurtdışından borçlanmaya endeksli.

Şu veya bu sebepten dolayı yeterli dış kaynak temin edilemezse, ekonominin çarkları dönmez hale gelecek.

Şirketler zor durumda kalınca, bankalara geri dönmeyen kredi tutarı artacak. Bankalar kredileri daha da kısmak zorunda kalacak.

Biliyoruz ki finansal krizler böyle başlar.

Değerli konuklar,

1990'ların geri gelen sorunlarına ilaveten bir de yeni sorunlar var:

Türkiye üretmiyor.

Hem tarım, hem de sanayi üretiminde kan kaybediyoruz.

1990'larda tarım ve sanayinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içindeki payı %40'ların üzerinde idi. Artık bu oran %30'ların altına indi.

Üretmeden tüketiyoruz. Tüketmek için de borçlanıyoruz.

Fabrika arsaları ve tarlalarda inşaatlar yükseliyor.

Büyüme kentsel ranta dayalı olursa, sınırlarını da rant çizer.

Nüfus artışı yavaşlayıp, kentleşmenin sınırına gelince, rantın da sonuna gelinir.

Oysa büyümeyi sürekli olarak yüksek seviyelerde tutmak için üretime dayalı bir ekonomik yapı şarttır.

Üretime dayalı olmayan büyüme süreçlerinin sonu, her yerde, hep hüsrana olmuştur.

Sağlam temel üzerine kurulmayan yüksek binalar çöker.

Türkiye bunu geçmişte gördü.

Hem de kaç sefer!

Ekonominin temelini sağlam olması için, büyümenin adil rekabete ve üretime dayalı olması gerekir.

Adil rekabete ve üretime dayalı bir ekonominin en büyük düşmanı enflasyondur.

Enflasyon-kur-faiz, sarmalı, 1990'lı yılların kayıp yıllar olarak adlandırılmasına neden olan başlıca dinamiktir.

Türkiye ekonomisi bu olumsuz sarmala bir daha düşmemelidir.

Enflasyon ve büyüme arasındaki ilişki iyi analiz edilerek fiyat istikrarı doğrultusundaki tedbirler mutlaka yeniden devreye sokulmalıdır.

Enflasyon kontrol edilmelidir ki, TL istikrara kavuşsun, değeri tahmin edilebilir olsun.

Enflasyonun düşük seviyelerde seyretmediği ve kurun öngörülemediği durumlarda, girişimci hesap-kitap yapamaz ve yatırıma cesaret edemez.

Yatırımın getirisini hesaplamak zorlaştıkça, yatırım spekülâtif alanlara kayar.

Yatırımlar, büyük kazanç umuduyla riski yüksek alanlara yapılır.

Hal böyle olunca fabrika yatırımlarının yerini, fabrika arsası yatırımları alır, fabrikalar, konuta AVM'ye döner.

Sağlam bir ekonominin ön şartı, adil rekabet ortamının sağlanmasıdır.

Adil rekabet ortamı bir başka temel sorun alanına işaret eder:

Adil rekabeti hukuk devleti sağlar.

Türkiye'nin AB üyeliği yolunda ilerlediği, yargı erkinin bağımsızlık ve tarafsızlığının arttığı, düşünce ve ifade özgürlüğünün genişlediği, hukuk devletinin güçlendiği yıllar, aynı zamanda, Türkiye'nin tüm tarihi boyunca en yüksek büyüme hızlarına ulaştığı ve yıllık 20 milyar dolarları bulan doğrudan yatırımları çekebildiği yıllardır.

Bu süreçte aksama algısının oluştuğu yıllarda ise büyüme düşmüş ve doğrudan yatırımlar azalmıştır.

Türkiye hukuk devleti olma doğrultusunda adım attıkça, doğrudan yatırımlar artacak, büyüme hızlanacak, istihdam artacak, aş ve iş sorunu hafifleyecektir.

Bu çerçeveden bakınca, OHAL'in de son kez uzatılmış olmasını temenni ediyoruz.

Vatandaşlar açısından OHAL'in etkisi sınırlı olsa da, yabancı müteşebbislerin yatırım kararları açısından olumsuz olduğunu biliyoruz.

Adil rekabet ortamı açısından sorunlu bir alan da, kamu ihaleleridir.

İdareye çok fazla takdir hakkı tanıyan ve yoruma müsait mevzuat, adil rekabet ortamı ve kamu yararı açısından arzu edilmeyen niteliklerdir.

2017 yılında İstanbul için yapılan 6 metro ihalesinin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından, bu projelerin daha ekonomik ve daha hızlı bir şekilde yapılabilmesi amacıyla iptal edilmiş olması, kamu ihalelerinde yaşanmakta olan sorunların bir örneğidir.

Vatandaşın parasının doğru biçimde kullanılması, kamu ihalelerinin şeffaflık ve denetlenebilirlik ilkeleri uyarınca yapılmasını gerektirir.

Bir başka sorunlu alan da kamuda yetki ve sorumlulukların iyi tanımlanmamış olması ve kamu yönetiminde liyakatın gözetilmemesidir.

Cumhurbaşkanımız birkaç ay önce söylediği “Tekkeye mürit aramıyoruz” sözünü bu sorunun çözümü doğrultusunda çok önemli görüyoruz.

Liyakat temelinde yapılacak atamalarla devlet kurumlarının kapasitesinin artırılması ve yönetişimin güçlendirilmesi gereğinin önemini bir kez daha belirtmek isteriz.

Neredeyse bütün konuşmalarım da vurguladığım bir başka sorun alanı ise eğitim.

PISA çalışmaları, sorunların nedenini ve doğasını anlamak ve çözüm üretmek konusunda çocuklarımızın dünyadaki yaşlılarından geride olduğunu ortaya koyuyor.

Eğitimdeki geri kalmışlığımız, gelecekte korkarım daha da vahim hale gelecek.

Çünkü dünya çok hızlı değişiyor.

Bilgisayarlardan, nesnelerin internetinden, artırılmış gerçeklikten, robotlardan, yapay zekadan bahsettiğimiz bir ortamda, ihtiyaç duyulan beceri, daha çok şeyi ezbere bilmek değil, bilgiyi yaratıcı bir şekilde uygulayabilmektir.

Çocuklarımızın dünyadaki değişime ayak uydurabilmelerinin bir koşulu özgür ve bilimsel akademik ortam ise, bir diğer koşulu da iyi öğretmenlerdir.

En iyi yetişmiş, en nitelikli gençleri öğretmen olarak kullanabilir hale gelmeden eğitim sistemini düzeltmek mümkün değildir.

Öğretmenler bilgiyi ezberletmek yerine, öğrencilerin fikirlerini özgürce söyleyebilen, özgüveni yüksek, yaratıcı, yeni fikirlere açık, eleştirel düşünebilen, inisiyatif alabilen, farklılıklara saygılı bireyler olmalarına çalışmalı.

Çağa ancak böyle ayak uydurabiliriz.

Türkiye'nin hayallerini gerçekleştirebilmesi için, ülkemizin geleceğini emanet ettiğimiz gençlerin işsizliğe, yoksulluğa mahkum olmaması için, başkalarının geliştirdiği teknolojiye bağımlı olmak yerine, kendisinin teknoloji üretebilmesi için çok kapsamlı bir eğitim seferberliği başlatmak gerekiyor.

Çok ciddi bir başka sorun alanı da toplumsal kampaşma.

Aynı ÷lkede, aynı göğün altında, aynı havayı soluyarak ama birbirimizi dinlemeden, anlamadan, güvenmeden yaşıyoruz.

Adeta aramızda cam duvarlar var.

Ayrışma, daha fazla ayrışma getiriyor.

Birliğimizi, bütünlüğümüzü korumak için aramızdaki farklılıkları bir tarafa bırakmak zorundayız.

Bütün bu sorunların düğümlendiğı yer ise demokrasi.

Konuşmamın başında da belirttiğim gibi, içinde bulunduğumuz güçlü liderler döneminde güçlü bir iktidara olduğı kadar güçlü bir demokrasiye de aynı anda sahip olmak, problemler karşısında Türkiye'nin kalıcı ve kapsayıcı çözüm üretmesi için en etkili yöntem olacaktır.

Demokrasinin alanının genişletildiğı, hukuk devletinin hiçbir tereddüde mahal bırakmayacak biçimde tesis edildiğı, medya ve internet özgürlüğünün tartışılmadığı, tüm vatandaşların özgürlükler, inançlar, kültürel değerler, eğitim ve iş olanakları açısından eşit olduğı bir Türkiye'nin tüm sorunları geride bırakacağına inanıyoruz.

Milli birliğimizi perçinlemenin yolu budur.

Bu duygu ve düşüncelerle hepimizi bir kez daha saygıyla selamlıyor, beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.